

КОНТРАКТНИЙ ПІДХІД ЯК ЕЛЕМЕНТ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

В.М. Семцов, здобувач*

Вінницький інститут економіки Тернопільського національного економічного університету

Встановлено роль державної влади у розвитку інтегрованих сільськогосподарських підприємств холдингового типу Вінницької області. Доведена неефективність державного регулювання в аграрному секторі економіки. Обґрунтована необхідність використання контрактного підходу як інструменту державного регулювання в аграрному секторі економіки.

Постановка проблеми. В сучасних умовах господарювання зростає значення державного регулювання економіки як базального фактору забезпечення балансу інтересів між суб'єктами господарської діяльності і держави. Саме тому актуальними стають дослідження щодо виявлення та ідентифікування основних причин, за якими державна влада не може забезпечити стійкого розвитку аграрного сектору економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями висвітлення впливу держави на економіку займалися такі відомі вчені-економісти, як: А.А. Аузан, П.В. Крючкова, В.А. Мау, А. Пігу, В.Л. Тамбовцев, А.Є. Шастітко та ін. Однак і досі фактори ефективного державного регулювання ринку складають предмет гострих дискусій та суперечок.

Мета дослідження. Дослідити вплив держави на формування та функціонування сільськогосподарських підприємств корпоративного типу на регіональному рівні (на прикладі Вінницької області), а також обґрунтувати необхідність використання контрактного підходу як ефективного інструменту державного регулювання в аграрному секторі економіки.

---

* Науковий керівник – О.В. Мороз, д. е. н., професор

Виклад основного матеріалу. Автором було проведено емпіричне дослідження діяльності сільськогосподарських підприємств Вінницької області. Відповідно, у кожному районі області було обрано 2 найбільших сільськогосподарських підприємства, діяльність яких відбувається у 3-х та більше населених пунктах. Аналіз ситуації дав підстави стверджувати, що серед різноманітних організаційно-правових форм господарювання домінуючими у Вінницькій області є складні інтегровані корпоративні структури холдингового типу, які у своїй основі сформували територіальну систему підприємств корпоративного типу регіону. Встановлено, що усі, без винятку, великі сільськогосподарські агрокорпорації Вінницької області є платниками фіксованого сільськогосподарського податку (ФСП), який в сучасних умовах господарювання є інструментом мінімізації податків; про дане явище автором зазначено у працях [1, с.30-32; 2, с.142-145]. Водночас, на сьогодні у регіоні фактично відбувається жорстке протистояння агентів ринку та держави, яке проявляється у запровадженні власниками (менеджментом) сільськогосподарських корпоративних підприємств все складніших та найсучасніших схем мінімізації податків.

Слід зазначити, що більшість засновників, корпоративних власників та представників вищого менеджменту у таких підприємствах мають безпосереднє відношення до державної влади або владних політичних партій (рис.).

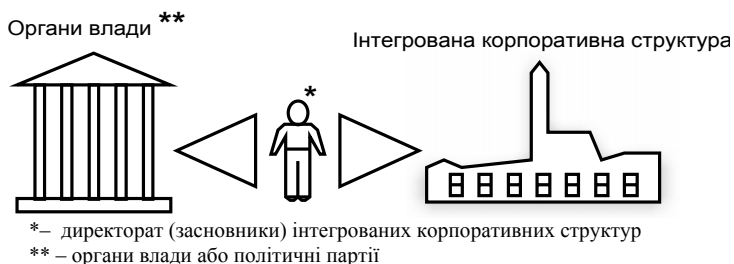

Рис. Схема залежності розвитку інтегрованих сільськогосподарських підприємств від державної влади*

Саме сприяння державної влади було і залишається ключовим фактором успішного розвитку інтегрованих корпоративних підприємств з-поміж інших (наявності переробних підприємств,

* (авторське дослідження) подібна схема характерна для найбільших сільськогосподарських підприємств Вінницької області: ЗАТ «Зернопродукт МХП», ЗАТ «ПК «Поділля», ТОВ «ПК «Зоря Поділля», СВАО «Браїлівське», ТОВ «Новофахівське», ТОВ «Кряж і К», та ін.

розвинутої транспортної мережі, ринків збуту та ін.). Все це також дає підстави стверджувати, що органи державної влади здатні забезпечити переваги одним сільськогосподарським підприємствам, у нашому випадку підприємствам корпоративного типу, над іншими організаційно-правовими формами господарювання.

Вихід із ситуації, що склалася, автор вбачає у запровадженні контрактного підходу як елемента державного регулювання, який в числі інших наслідків здатний вивести великих платників зі схем мінімізації податкових зобов'язань.

Перш за все необхідно чітко визначити, що потрібно розуміти під категорією «державне регулювання». Погоджуємося з думкою вчених економістів [3-4], які вважають, що під державним регулюванням економіки слід розуміти використання юридичних інструментів, за допомогою яких держава здатна впливати на об'єкт впливу (індивідуум, організацію та ін.) з метою реалізації соціально-економічної політики держави. Саме тому це дає підстави розглядати контракт як один із видів регуляції, який може бути направлений на усунення конфлікту інтересів між державою та власниками та / або вищим менеджментом підприємств різних організаційно-правових форм власності.

Важливо зауважити, що під контрактом необхідно розуміти угоду (переклад терміну з латинської мови) між двома та більше особами. При цьому важливо зазначити, що, як правило, головною умовою даної угоди повинна бути взаємність обіцянок [5, с. 168; 6, с. 376]. Традиційно контракти поділяються на експліцитні (формальні, письмові) та імпліцитні (неформальні, усні).

Повертаючись до питання практичного використання контрактів в аграрному секторі, з метою впровадження ефективної системи державного регулювання економіки, на думку автора, необхідно виділити стимулюючі та стримуючі аспекти запровадження контрактного підходу. Головним стимулюючим фактором мимоволі (на думку автора), як не парадоксально, є саме модель поведінки власників (вищого менеджменту) сільськогосподарських підприємств. Основним стримуючим фактором розвитку контрактних відносин в умовах аграрного сектору України є органи державної влади, оскільки досить часто представники влади не зацікавлені в запровадженні «чітких правилах гри», а тому, використовуючи своє службове становище, вирішують або сприяють вирішенню інтересів окремих кланово-корпоративних груп в даному секторі економіки. Наведений приклад дає підстави констатувати, наявність своєрідної «дилеми державної влади», так як з одного боку державна влада вимагає відповідальності від економічних агентів (суб'єктів бізнесу), а, з іншого боку, не бажає

запроваджувати прості та ефективні механізми регулювання економіки, при цьому досить часто, на думку автора, робить це свідомо.

Нині важливого значення набувають розробки із моделювання стимулюючих експліцитних, реляційних контрактів, при реалізації яких дійсно може бути досягнутий ефект своєрідного компромісу між функціями мінімізації витрат та максимізації загальної вартості. Водночас необхідно зазначити, що проблеми використання контрактного підходу в економіці (як у світі загалом, так і на пострадянському просторі) залишаються недостатньо вивченими. Очевидним, на думку автора, є також і те, що контракти можуть бути використанні і як механізм боротьби та протидії зростанню корупції, а також вчиненню зловживань в органах державної влади.

Висновки. Аналіз аграрного сектору Вінницької області засвідчив як основну тенденцію домінуючого розвитку інтегрованих корпоративних підприємств холдингового типу. Обґрунтовано необхідність використання контрактного підходу як ефективного інструменту державного регулювання аграрного сектору економіки, а також гармонізації інтересів бізнесу і державної влади (держави). Доведена обмеженість щодо ефективності поширених імпліцитних контрактів, а також необхідність у розробці стимулюючих сучасних моделей експліцитних реляційних контрактів, орієнтованих на специфіку галузі.

Проте необхідно зазначити, що запровадження контрактного підходу у вітчизняному аграрному секторі у найближчий час, на думку автора, є малоімовірним, тому що це не вигідно як власникам (вищому менеджменту) сільськогосподарських підприємств, так і окремим корумпованим групам, які займають серйозні позиції в органах державної влади.

Список використаних джерел

1. Мороз О.О., Семцов В.М., Штанько О.С. Деякі аспекти трансформаційних процесів в аграрному секторі України // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип.85. – Харків: ХНТУСГ. – 2009. – С. 28-35.

2. Мороз О.О., Семцов В.М. Інтегровані формування в АПК Вінницької області // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Місце та роль України в глобалізованому світі: економічні, політичні, культурні аспекти», м. Вінниця: ВІЕ ТНЕУ. – 2009. – С.142-145.

3. Den Hertog J. General Theories of Regulation. In: Encyclopaedia of Law and Economics, 1999.

4. Тамбовцев В.Л. Теории государственного регулирования экономики: Учеб. пособие. – М.: Инфра – М, 2009. – 158 с. (Учебники экономического факультета МГУ им. М.В. Ломоносова)

5. Комлев Н.Г. Школьный словарь иностранных слов. – М.: ЭКСМО – Пресс, 1999. – 384 с.

6. Милгром П., Робертс Дж. Экономика, организация и менеджмент: В 2-х т./ Пер. с англ. под редакцией И.И. Елисейевой, В.Л. Тамбовцева. Спб.: Экономическая школа, 2001. – Т. 2. – 422 с.